دوای ئەوەی باش شافاکم ناسی!*.. محەمەد تەها حوسێن

تازە ڕۆمانی چل ڕێساکەی عەشقی نوسەری بە ڕەچەڵەك تورکی نیشتەجێی بەریتانیا ئەلیف شافاك دەرچوبوو، هاوڕێ و مامۆستای بەڕێز و خۆشەویستم پ□□فیس□ر دکتۆر یوسف حەمە ساڵح هانیدام لە پێشانگەی هەولێری کتێب بیکڕم. کە خوێندمەوە زۆری پێ سەرسام بووم و منیش لای خۆمەوە هانی ئوستاد جەلیل کاکەوەیسم دا بۆ ئەوەی بیخوێنێتەوە، دوای ئەوەی جەنابیان خوێندیەوە، لای خۆیەوە بڕیاریدا وەریگێڕێتە سەر زمانی خۆمان و پاش چەند مانگێك بە کوردیش بینیمان و زمانە کوردیەکەی ئوستاد جەلیل توانی بچێتە ئاستی زمانی خالید الجبیلی وەرگێڕە عەرەبیەکەیەوە.

چل ڕێساکەی عیشق لە ڕووی تەکنیکەوە هەرە جوان بوو، لەوانەشە ئەم تەکنیکە لەوەوە سەرچاوەی نەگرتبێ بەقەد ئەوەی بەر لەو نوسەری تر هەبوون بەم هونەرە ڕوداو و زەمەنی ڕودانیان و کارەکتەرەکانیان خستووەتە نێو دەقی باڵاوە و سەرەنجام لە چنینی خەیاڵێکی ئەدەبیدا دنیایەکی تریان بۆ نەخشاندوینەتەوە. ئەوسا لەم ڕۆمانە کێشەیەکی خۆشەویستی زەمەنی نوسینی ڕۆمانەکەمان بە بەستنەوەی بە زەمەنی خۆشەویستی بەڵام لە جۆرێکی تر و دەمێکی تر بۆ دەگێڕێتەوە، لەو دەمدا چون تەواو لە کۆی کارەکانی شافاك شارەزا نەبوم و تەنها ئەویانم خوێنبۆوە و هەر بۆیە نەمتوانی هێڵە سەرەکیەکانی خەیاڵی هزرین و چنینی ژیانێکی شیمانەیی کە ئەو لە بنچینەدا مەبەستی بوو بدۆزمەوە.

دوای ئەوەی زۆڵەکەی ئەستەمبۆڵ و گوڵی ساردۆنیا و شیری ڕەش و شەڕەف و کوڕە شەیداکە و دە خولەك و سی و هەشت چرکەکەیشم خوێندەوە و هاوڕێ لەگەڵ ئەوانەشدا چەندین چاوپێکەتن و موحازەرەکانیم لە یوتیوپ بینی و تەواو لێیان حاڵیبووم، گەیشتمە ئەو سەرنج و ڕایانەی سێ ڕۆژ بەر لە ئێستا بە زمانی عەرەبی لە هەژماری فەیسبوکی خۆم خستنمە ڕوو و ڕشدیشم لەسەریان و بگرە لەم نوسینەی بەردەست و چاوتان هیدیکەشی دەخەمە سەر.

شافاك لەگەڵ دایکی کە ناوی شەفەقە(شافاك)ژیاوە و هەر ئەویش بە تەنها پەروەردەی کردووە چون باوکی دوای لەدایکبوونی ئەلیف لە دایکی نوسەر جیابۆتەوە و هەر بۆیەش هەروەك لە شیری ڕەشدا باسی

کردووە ناوی دایکی خستۆتە شوێنی هی باوکی و بەمەش ڕەچەشکێنیەکی فیمینیستانەی کردووە و من هەمیشە بوێریم خستۆتە پاڵ ئەم هەڵوێستەیەوە. بەڵام ژیانی کچێك لەگەڵ دایکی و کەوتنە نێو هەلومەرجێکی کۆمەڵایەتی و دەروونی جیای ئاوەهاوە، زەمینەی حەز و سۆزی مێگەری و دواتر بەرگریکردن لە بڕیاری شونەکردنیان بۆ خولقاند، ئەو بڕیارەی کە لە کتێبی یاداشتەکانی (شیری ڕەش) کە بە شێوازێکی ڕۆمانانە نوسیویەتی خستویەتە ڕوو و تا ئەو دەمەی ڕازیبووە شو بکات بە کاك ئەیووبی هاوسەری کە ڕۆژنامەوانێکی تورکە زۆری پێچووە.

لە چالاکیە هزری و میدیاییەکانیدا کە زیاتر لە زانکۆ و پلاتفۆڕمە گشتییە میدیاییەکان دەیانکا، بە ئاشکراتر لە ڕۆمانەکانی ئەندامبوونی خۆی لە ڕێکخراوە بەرگریکارەکان لە هاوڕەگەزبازی و بە تایبەت لیسبێنیەت دەخاتە ڕوو، کە من پێموایە ئەگەر هاوسەنگانە و لە سۆنگە سۆسیۆکولتوریەکەیەوە ئەم هەڵوێستە گەڵاڵە بووبێ ئاساییە، بەڵام هی شافاك زیاتر پەیوەستە بە مەیل و ئارەزووەکانی خۆیەوە و پەیوەست نیە بە هەڵوێستێکی هزریی و ئەکادیمیك و دواتر فەرهەنگیەوە، هەروەك ئەو کەسانەی توشی تەلاسیمیا و ئۆتیزم و شێرپەنجە و ….تاد دەبن باوك و دایك و كەس و كارە نزیكەكانیان ڕێکخراو و ئۆرگانی بەرگریکردن و هاوکاریکردنیان بۆ دەکەنەوە.

واچاکە هەر لێرە ئاماژە بە بۆچون و لێکدانەوەیەکی خۆم بکەم سەبارەت بە(چل ڕێساکەی عەشق) و ئەوە بخەمە ڕوو کە شافاك نەك مەبەستی نەبووە مەولانا جەلالەدین وەك سیمبولێکی جوانی مرۆڤایەتی بخاتە ڕوو، بەڵکو لە بچوککردنەوەی ئەودا بەرانبەر شەمسی تەبریزی پێگەی مەولانای وەك قوتبێکی زەمانی خۆی هێناوەتە خوار و وەك بەرکارێکی تەبریزی ڕۆڵی داوەتێ. ئەوە نیە تا ئەوی نەدی چ پێگەیەکی هەبو و کە ئەوی ناسی بوو بە چ شێت و شەیدایەك؟.

ئەگەر چی خەڵوەتنشینی لە سۆفیگەریدا دیاردەیەکی ئیمانی و وجودیی باڵای ئەودیوسروشتیە، بەڵام خستنە خەڵوەتی مەولانا و شەمس بۆ ماوەی چل ڕۆژ لە شاری قونیەی شوێن ماڵی جەلالەدین لە تێگەیشتنی شافاکدا دەستکەوتنی ئەرگومێنت و بەڵگەیەکی مێژوویی و ئینجا ئیلاهیە بۆ پشتیوانیکردن لەو هاوڕەگەزبازیەی ئەلیف بەرگری لێدەکات و هەم لە ڕۆمانەکانی خەیاڵیزەی دەکات و هەمیش لە چالاکیەکانی تیۆریزەی کردووە. لای ئەلیف بە زمانێك لە زمانەکانی لەو نیازەی تێدەگەین یا باشتر وایە بڵێین لەو ئەگەرەی حاڵیدەبین کە گوایە مەولانا و شەمس بەم سیناریزە و خەیاڵچنینە کەوتونەتە داوی عیشقی

یەکتر و هەم خوا و هەمیش خەڵکیان بۆ ئەم مەیلە تەقیوەوەی خۆیان خستۆتە گەڕ. لای شەفەق پەیوەندی مەولانا و شەمس ئەم گومانەت لا دەنێتە ئارا و ئەمەش لە ڕاستیدا لێدانی شافاکە لە گەورەیی و ئینسانبوونی مەولانا نەوەك پێداهەڵدان و گەورەکردنی. ئەم لێدانە سەرەتا لە ساویلکەییدا دەردەکەوێت و دواتر لەو عیشقە شافاکیەی خراوەتە گیانی مەولانا، شەفەق دەیەوێ مێژووی پەراوێزنشین و هاوڕەگەزبازیی بە هەڵوێستە هەرە باڵا مەولانەییەکان بە تین و تاقەت بکا.

لە ڕۆمانەکانیشیدا ئەگەر چی لە زۆر شوێن ناوی کورد دەهێنێت و ئێمەشی پێ شاگەشکە دەبین، کەچی لە فەنتازیای چنراوی خۆیدا هەمیشە کارەکتەرە کوردەکان پێگە و ڕۆڵی نزم و ناشیرینیان هەیە و وەك ستەم لێکراو دەریان ناخا بەقەد ئەوەی وەك ویژدان ئازاریی دەیانخاتە ڕوو.

شافاك بەر لەوەی شەرەف لای کورد و سیستمە بەهاییەکانی بناسێ باشتر بابەتی شەرەف لای نەتەوەکەی خۆی و ئەو نەتەوانە شارەزایە کە لە ڕۆژئاوا لەگەڵیان ژیاوە، ئابڕوو سپیکردنەوە بە مانا کلاسیك و ترادیسیۆنیەکەی هەر بە تەنها خەسڵەت و نەریت و ڕەفتارگەلێکی کوردانە نین بەقەد ئەوەی لای هەموو گەلانی موسڵمان و تەنانەت غەیرە موسڵمانیش هەر هەبوون. وەرگتنی سامپلێك و دوان و سیان لە کورد بۆ قسەکردن لەسەر بابەتی شەرەف کە دەکرێ ڕۆمانی دە خولەکەکەی وەك بەشی دووەمی شەڕەف بخوێنینەوە، نیازێکی پاکی ئینسانی ئەو دەرناخا، ئەمە جگە لەوەی تاوانی هاوبەشیکردنی کوردیش وەك تورك لە قەلاچۆکردنی ئەرمەن دەخاتە پاڵ کورد و هەموشمان دەزانین لای ئەم ئیمپراتۆریا و زلدەسەڵاتانە هەمیشە کورد وەك سەرمایەیەکی بەشەریی بۆ پڕۆسە و کردەکانی ئیرتیزاق بەکارهاتوون و هیچ کاتێك کورد لە سەنگە و دەرچەی بڕیاری سیاسی و ناوەندیی خۆیەوە بەشداری هیچ شەڕ و کردەیەکی جینۆسایدی نەتەوە و گروپەکانی تری نەکردووە.

یەشارکەمال هەزاران جار جوانتر واقیعی ژیانی کورد و تورك و دەوڵەتی تورکیای خستۆتە ڕوو و سوکایەتیشی نەخستۆتە پاڵ کەس، بامۆکیش لە ڕۆمانی بەفر دا فەزایەکی جوانی ساز کردووە و کوردیش تیایدا کارەکتەرێکی جوانە و ناشیرین نیە. بێشکچی کە لە کوردستان دەبێتە سەربازی دەوڵەتەکەی خۆی درۆزنی و کەچمیتۆدیی سیستمی سیاسی و ئەکادیمی وڵاتەکەی بۆ ڕوون دەبێتەوە و لەوە حاڵی دەبێ کە ئەوانەی لە نێویاندا لە کوردستان (خواروی خۆرهەڵاتی تورکیا) دەژی بە زمانێکی دیکەی غەیرە تورکی دەدوێن و کولتور و نەریتیشیان زۆر

لە تورك جيايە، دواتر بێشكچى هەڵوێستە ئەكاديميك و سياسيەكانى خۆى لە وڵاتەكەى دەخاتە ڕوو و باجى ئەم هەڵوێستانەشى بە 17 ساڵ زيندانى دەداتەوە.

لە ڕۆمانى دە خولەك و سيوهەشت چركە دا شافاك لە شارى وان و دەروربەريدا كەسايەتيەكانى ڕۆمانەكەى دروست دەكات و ڕۆڵى سەرەكى دەداتە كيش□□ەيەك كە دەبێتە قوربانى حەزە غەريزيە باش□امنەكراوەكانى مامى و ئەوە مامە ئەو لە تەمەنى شەش ساڵيدا ئەتك دەكا، دواى ئەوە بەردەوام دەبێ لەم كردەوانەى و تا تەمەنى كچە دەبێتە شازدە ساڵ، ناچار كچە سەرى خۆى هەڵدەگرێت و بەرەو ئەستەمبوڵ كە بازاڕى بە ميرات بەجێماوى سەرەكى لەشفرۆشى و كچ و كوڕبازى زەمەنى سوڵتانەكان و زەمەنى كۆماريەكانيشە دەكەوێتە ڕێ. هەموو ئەوانەى دواتر لەگەڵ لەيلادا كە كيش□□ە خزاوەكەيە بۆ نێو تۆڕى لەشفرۆشى دەبن بە هاوڕێ هيچيان لە ڕەگەزى تورك نين عەرەب و فارس و خەڵكى سوريا و لوبنان وميسرن، ئەوەى بكەرە لە كردەى كڕينى سێكسيدا زۆربەيان توركن و ئەوانەش كە بدەر و بەركار يا فرۆشيارن يا كوردن يا عەرەب يا هيتر. ئەمەيان ناچێتە خزمەتى خەياڵە مۆدێرنە بەرگريكارانەييەكەى شافاك كە فرەيى و (L G B T) و ليسبێنيە، ئەم دياردە سێكسواڵێتيە دياردەگەلى مێژوويى جيهانى و كولتورى و تەنانەت شارستانين و بۆ خەياڵيزە كردنى كەرەستەكانى جگە لە كۆمەڵگەى كورديى لە كۆمەڵگەى توركى و تەواوى نەتەوەكانى تريش هەن.

شەفەق لە ڕۆمانى شەرەف يەخەى خێزانێكى كوردى گرتووە كە دواى چونيان بۆ بەريتانيا لەوێ كچێكى خۆيان لەسەر ئابڕوچون دەكوژن گوايە ڕوويان لە بەرانبەر دنيا سپى دەكەنەوە، ئەمە لە هەر كوێيەكى دنيا ڕوو بدات تاوانە و كارەساتە، بەڵام تا ئەو دەمەشى لەگەڵ دابێ دياردەى شەرەف و ڕوو سپيكردنەوە و ئابڕوكڕينەوە يا شۆردنەوە لە تەواوى خۆرهەڵات و ئەفريقيا و تەنانەت ئەمريكاى لاتينيش هەن، تەرخانكردنى كارەكتەرە كوردەكان بۆ بينينى ئەم ڕۆڵە هاو هەڵوێستى شەفەق نيە لەگەڵ ئێمەى خوێندەوار لە نەريتە كلاسيك و توند و خوێناويەكەى خۆمان، ئەو بە زمانێكى پۆست مۆدێرن بە كوردى گوتووە ئێوە مايەى شەرمن هەم بۆ توركيا و هەميش بۆ دنيا، ئا ئەمەيان خزمەتى شەفەق ناكا لە بەرزبونەوەى كارە ئەدەبيەكانى بەقەد ئەوەى بەرزكردنەوەى ڕەگەز و نەتەوەكەى خۆى تيايە لە هزر و تێگەيشتنى ناسيوناليست و ڕەيسيستەكاندا.

من محەمەد تەها حوسێن خوێندەوارێكى هيومانيستم، نە باوەڕم بە

ناسیونالیزم و ڕەیسیزم هەیە و نە باوەڕ و قەناعەتە هزرییەکانی خۆشم خستۆتە نێو چوارچێوەی ئیدیۆلۆژی جیاجیا و سەیرەوە، لەوانەیە بەر لە زۆر کەس و زۆر لە مێژتریش هەرچی ئیدیۆلۆژیا بۆ تۆ و دورم هەڵدابێ، هەرچی مرۆڤ هەیە لای من بەڕێزە و هەرچی نەتەوە و گروپیش هەن ڕاستین و هەمان مافی ئینسانبوونی خۆمیان دەدەمێ، بە هەمان شێوە پەراوێزنشین و ژیاوەکانیش مرۆڤن بەڵام پشگیری لە مانەوەیان تا هەتایە لە پەراوێز ناکەم و پێموایە تا ماوەیەك پەراوێزبوون ئاساییە و دواتر کە تاك یا گرووپ یا هەر دەستە و تاقمێ هەناسەی ئاسایی هاتەوە بەر و بووەوە بە هاوسەنگ ئەوا دەخرێتەوە پاڵ گشت و داینامیکیانە لە نێو کۆدا هەڵدەسوڕێتەوە.

- ئەم نوسینە لە ڕوانگەیەکی ئینسانیی و زانستیی باڵاوە نوسراوە و پەیوەست نیە بە ناسیونالیزم و هزر و بیرکردنەوەی چوارچێوەگیراوەوە و تەنها ئەوە محەمەد تەهایە و بەس.

---

*ئەم نوسینەم لەسەر داوای هەندێ لەم هاوڕێیانەم بوو کە لە لاپەڕە عەرەبیەکەم بۆ ئەلیف شافاك خستبویانە ڕوو، سوپاس بۆ هەمو هاوڕێیانم.